

يיחסי ישראל-ארה"ב על רקע מלחמת חרבות הברזל ? אתגרים ובעיות

19.05.2024 | זכי שלום | written by

פתח

מסמך זה נכתב במסגרת פרויקט יישראלי 2.0, בהובלת פרופ' גבי סיבוני ופרופ' קובי מיכאל. פרויקט יש שלושה שלבים עיקריים: בשלב ראשון יופצו מסמכים הממחים את עיקרי האתגרים והבעיות בקשר לנושאים השונים המתואימים בפרויקט. בשלב השני יופצו מסמכים המציגים את ניתוח המשמעות, המלצות והמענים לאותם נושאים. בשלב השלישי יגobile מסמך אינטגרטיבי לכל הנושאים.

הנition על היחסים עם ארה"ב נכתב במסגרת אשכול היחסים הבינלאומיים והאזוריים של ישראל, שבו נדון בהרחבה במנעד סוגיות הקשורות ליחסים החוץ של ישראל, במעטן הקרוב הסובב אותה, במסגרת הסכמי אברהם ומדיניות נוספות, וכן מול יתר מדינות העולם.

מבוא

לאורך השנים מאז הקמתה של מדינת ישראל התגבשה מערכת יחסים ייחודית בין ארצות הברית וישראל, שזכתה למינוחים שונים, דוגמת "יחסים מיוחדים", "בעל ברית", "בעל ברית" שאינה חברה בנאטו", ועוד.

חשוב להדגש שבמערכת היחסים המיוחדת בין המדינות מתקיים דפוס של פטרון-לקוח, ובשל העובדה שמדובר ביחסים שבין עצמה עולמית למדינה שאינה קרובה אליה בעוצמתה ובמעמדה באירה הבינלאומית, קיים חוסר סימטריה ברור בין מרחב התמרון של ארצות הברית מול ישראל ובין מרחב התמרון של ישראל מול ארצות הברית. באורח עקרוני, מבחינת הממשלה קיימת אופציה ברורה של התנקות כמעט מוחלטת מישראל; למדינת ישראל, לעומת זאת, אין תחליף ממשי ליחסים עם ארצות הברית. תמורה מצב זו יוצרת לכאהורה מצב של תלות ונחיתות

אינהרנטית של ישראל מול ארצות הברית.

להלן נפרט את אתגריה של מערכת יחסים זו, בין השאר על רקע מלחמת "חרבות הברזל".

ה幡ד הצבאי-אסטרטגי

הדמיות הרווח בארצות הברית לגבי עצמותה הצבאית-אסטרטגית של מדינת ישראל הינו בעל חשיבות מכרעת בעיצוב ההערכתה במשל האמריקני בדבר חיוניותה של ישראל כנכש צבאי עבור ארצות הברית. במסגרת זו ניתן לציין כמה מישורים חשובים. **המישור המודיעיני:** לאורך שנים רוחה בארה"ב ההערכתה שיש בידי ישראל יכולות להעמיד לרשות האמריקנים מידע ייחודי, בעיקר על הסביבה המזרח-תיכונית, שרשויות המודיעין של ארצות הברית ייתקשו להשיג. במקביל, רוחת אמונה שקרבתה של ישראל לעולם הערב וההיכרות הקרובה שלה עם התרבות הערבית מאפשרים לה לגבש הערכת מצב שונה, ואולי גם אינכוטית יותר, מזו שיש לגורמי המודיעין בארצות הברית. הערכה זו העימה את מעמדה של ישראל כנכש אסטרטגי לאמריקנים.

הדמיות שיש בארצות הברית באשר **לי יכולות המבצעיות של זרועות הביטחון**, ובעיקר זה".
יכולות מבצעיות אלה יכולות לשרת את האינטרסים החיוניים של ארצות הברית בהיבטים אחדים. כך למשל, ניצחונות צבאים של ישראל, שכוחות הצבא שלה נשענים בעיקר על נשק אמריקני, מעלים את יוקרתה של ארצות הברית ושל תעשיית הנשק שלה. אפשרות אחרות היא שארצות הברית תצטרכם להיעזר ביכולות המבצעיות של צה"ל לקידום אינטרסים אסטרטגיים שלה. כך למשל היה בספטמבר 1970, כאשר לביקשת ממשל הנשיא ריצ'רד ניקסון צה"ל הופעל נגד כוחות סוריים שאימנו להפיל את מטטרו של המלך חוסיין בירדן. בה בעת, חשוב להציג שהממשלה נוטה לקבל הערכות ישראליות בעלות אופי מבצעי, ופחות מסכימים לקבל הערכות מדיניות. במשך שנים, לדוגמה, הוא שבי בתפיסה שהרששות הפלסטינית היא ארגון שוחר שלום. אף מידע מודיעיני על פעילותה של הרש"פ למען הטרור אינו מסיט אותו מקביעה זו.

מערכת ערכים משותפת

מקובל לחסוב שמעבר להיבטים הקונקרטיים של עוצמה וrinterests, היחסים בין ארצות הברית וישראל מתבססים גם על מערכת ערכים משותפת, ובעיקר על האמונה בחיוניות משטר דמוקרטי, שמירה על חופש הביטוי והפולחן, ערכי משפחה, מסורת דתית ועוד. בכך יש להוסיף שני מרכיבים הקשורים זה זהה: האחד הוא תחושת האשם שיש במערב בכלל על הסבל הנורא שנגרם לעם היהודי לאורך שנים רבות, ובעיקר השואה. השני הוא האמונה כיישראל נלחם מלחמה צודקת על זכותה להתקיים, ושhai פועלת לאור נורמות וערכים של הקהיליה הבינלאומית והמשפט הבינלאומי.

ניתן להציג בהקשר זה קביעות מספר לדיוון:

- ה גם שמערכת הערכים המשותפת מקבלת בולטות רבה במפגשים בין נציגי המדינות, אלו סבורים שהדימוי לגבי עצמותה של ישראל מגוון מישורים מהווה את המרכיב העיקרי בעיצוב היחסים הקרובים בין שתי המדינות. לעומת זאת, מערכת הערכים המשותפת היא בעל מועד שני בחשיבותו.
- קיימת תלות ברורה בין דימוי העוצמה ויחסים הקרובים בין שתי המדינות. הנחת היסוד היא שככל שדימוי העוצמה של ישראל גבוה יותר בעיני הממשלה, כך תגבר הנטייה לשיתוף פעולה וגם יצטמצמו המחלוקות והמשברים בין שתי המדינות.
- גם לישראל יש מנופי לחץ רב עוצמה מול הממשלה: היא נתפסת כמדינה דמוקרטית באזרע בלתי דמוקרטי בעיליל וכמדינה שהRTOS החלוצי המכונן שלה "מתכתב" עםRTOS המכונן האמריקני, שהואatsu יהוד-נוצרי במהותו. לישראל יש בדרך כלל תמיכה רחבה בكونגרס ובבדעת הקהל, ויש לה לובי חזק למדעי ואפקטיבי מול חוגי הממשלה. יש לה קהילה יהודית תומכת בדרגות משתנות של אינטנסיביות, יכולות טכנולוגיות- מדעיות, עוצמות מודיעיניות יהודיות וערביות, ויכולות צבאיות המסיעות לאמציה של ארחה"ב נגד הטרור ואוביים אחרים למרחב. כל אלה הופכים את הקשרים עימה לכדיים מבחינת ארצות הברית. השאלה היא עד כמה, ובאיזה נסיבות, ישראל יכולה לסרב לבקשת אוטובעה מצד הממשלה האמריקני, וביחוד כשהיא באה מצד הנשי?

המישור ההיסטורי

בהיבט ההיסטורי התנהלה מערכת היחסים בין ישראל וארצות הברית על ציר של הסכומות ומחלוקות בדרגות משתנות של אינטנסיביות.

المחלוקות עם הממשלה האמריקני נבעו בעיקרו מהссוך המתmeshץ בין ישראל והעולם العربي, שבmeshatz שנים רבות ועד ימינו אלה יש בו דימוי דומיננטי של "משחק סכום אפס". מצב זה מעמיד את הממשלה בהכרח, לעיתים תכופות, בפני דילמה: Tamika בישראל משמעותה אובדן אפשרי של מעמד בעולם العربي.

מאפייני הססוך הישראלי-ערבי וההערכה הרווחת בחוגים רחבים בארצות הברית לאורך שנים בדבר חיוניות הקשרים של ארצות הברית עם העולם היהודי הובילו מושלים בארצות הברית למסקנה שראוי לארצות הברית להעצים את היחסים עם העולם היהודי על חשבונה של מדינת ישראל כל עוד העצמה זו אינה יוצרת סכנה לביטחונה של מדינת ישראל.

על רקע זה התגלו משברים ומחלוקות קשות בין ארצות הברית לישראל לאורך השנים מאז קום המדינה. ארצות הברית התנגדה להכרזת העצמאות, למדייניות התגמול, להעברת משרדי הממשלה לירושלים, למבצע קדש, להטילת מי הירדן, למתקפה המקדימה במלחמת ששת הימים, לתקיפות חיל האויר בעומק מצרים במהלך מלחמת ההתשה, למכת מנע במלחמת יום הכיפורים, לתקיפה בעיראק במהלך מלחמת המפרץ, להשמנת הכוח הגרעיני בעיראק, להקמת התנchatיות

והרחבתו עוד. חשוב לציין כי ברוב המקרים הסירוב של ישראל לקבל את עמדת הממשלה לא פגע ביחסים עם הממשלה.

לכוראה ניתן לטעון שתמיכת אמריקנית בישראל תעכיז את הדימוי שלה כבת ברית אמונה בעיני מדיניות האזור, תחזק את מעמדה בקרב מנהיגים במזרח התיכון ואת התלות של העולם הערבי בה. בפועל, רוב הממשלהים לא קיבלו את התפיסה הזו, ובחרו במדיניות התובעת מישראל ויתורים לטובות העמדת הערבית [¶] ולמעשה להחליש את מדינת ישראל.

ישראל, ארצות הברית ומלחמות חרבנות הברזל

בשלביה הראשונים של המלחמה נתנה ארצות הברית בייטוי לתמיכה מלאה וחד-משמעות בישראל. האופי החריג של מתקפת חמאס [¶] כיבוש יישובים בתחום מדינת ישראל, תМОנות הזוועה של הטבח ביישובי עוטף עזה והתחווה שישראל עומדת בפני סכנה קיומית של ממש [¶] הוביל לתמיכת חריגה באופייה במדינת ישראל בשלבייה הראשונים של המלחמה.

התמיכת האמריקנית קיבלה בייטוי מופגן ועווצמתי בשיגור נושא מטושים לעבר ישראל ובהתבטאוויות של הנשיא וגורמים אחרים במשל, המזהירות את אויבי ישראל מפני התערבות פעילה במלחימה ברכൂת עזה. התנהלות הממשלה העברית מסר ברור בדבר כוונה מעשית של ארצות הברית להתרебב צבאיות במלחימה אם תיפתח נגד ישראל חזית נוספת מצפון או מכיוון איראן. לנו לא זכרה הזדהות כזו בעבר מצד ארצות הברית עם ישראל.

היו מי שגרסו שישיגר נושא מטושים והזירה להימנע מהרחבת המלחמה (אפקט ה-DON) כוונו לא רק לחיזבאללה ולאיראן אלא גם לישראל, וכןדו למנוע מתקפה ישראלית נגד חיזבאללה [¶] שהיתה עלולה להוביל, להערכת המשל, להתרחבות המלחמה האזורית בהשתתפות איראן.

המשל הציג כמה תנאים להמשך התמיכת בישראל: א. הימנעות מפתחת חזית חדשה מצד ישראל. ב. הקפדה על חייהם של תושבי עזה ומונעת הרג מיותר של אזרחים עתים. ג. מתן אפשרות של סיוע הומניטרי נרחב לרצועה.

במשך הזמן הלכה ונשקרה התמיכת האמריקנית בישראל. ניתן להעלות לכך כמה הסברים:

- זיכרונות מעשי הזוועה של ה-7 באוקטובר הילך ונעלם.
- את מركעי הטלויזיה והרשתות החברתיות הציפו תМОות של המצב הקשה ברכועה, כולל הרס נרחב של בתים, מסגדים ואוניברסיטאות, תМОות של פגיעות בילדים ושל אזרחים הסובלים רעב.
- בארצות הברית החל לפעול לובי ערבי כוחני ותוקפני, בעל יכולת פעולה מרשים בראשות החברתיות, שהאפיל במידה רבה על הלובי הפרו-ישראלית והקשה על חייהם השגרתיים של נבחרי ציבור שהביעו תמיכה בישראל.

- באירופה הוצאה ונשקרה התמיכה בישראל, וארה"ב הרגישה עצמה מבודדת למדי בתמיכתה בישראל בזירה הבינלאומית.
- מערכת הבחירה לנשיאות המתנהלת עתה בארה"ב חיבת הנשיא להטוט אוזן ללובי היהודי ההולך וצובר תאוצה, ואשר מאיים לפגוע במועמדותו של בידן לנשיאות.
- ישראל לא נתנה את דעתה לחסיבותו של ממד הזמן במלחמה ☺ מרכיב מרכזי בתפיסת הביטחון של ישראל מיום הקמתה. משמעותו בפועל היא שמה שנטפס כלגיטימי וראוי בימים הראשונים של המלחמה בעיני המערכת הבינלאומית נשחק עם חלוף הזמן.
- התנהלותה של ישראל במלחמות קודמות יקרה ציפיות בדבר היכולת להכריע את חמאס במהירות רבה יותר. ציפיות אלה לא יכולו לעמוד בבדיקה נוכח האופי הייחודי של המלחמה בשטח בניו ברוצעה.

אתגרי העתיד

האתגרים העיקריים המרכזיים כיום בפני מדינת ישראל הם:

- להביא לסיום המלחמה בעזה לאחר שהושגו היעדים שפורטו בהודעות ראש הממשלה בשלבייה הראשונים של המלחמה.
- המלחמה תסתיים בצורה שלא יהיה ספקות באשר לאזהות המנצח: מדינת ישראל.
- תיווצר באורח ברור מציאות בייחונית שלא תאפשר חזרה על מתקפת 7 באוקטובר 2023.
- להרחיק את כוחות חזבאללה בצפון מעבר לנهر הליטני.
- לסייע את המלחמה ללא קרע עם ארצות הברית.
- להגיע להבנות בכל הנוגע לטיפול משמעותי וייעיל בתוכנית הגרעין האיראנית והבריאנות האזוריית של טהרן.
- לקדם באופן מתואם את הקמת הארכיטקטורה האזוריית החדשה, על בסיס תהליך הנורמליזציה עם ערב הסעודית, ותוך שמירה על האינטרסים הביטחוניים החיוניים של ישראל.
- לייצר מציאות חדשה ביחסו ישראל-ארצות הברית, שבמסגרתה יוגדרו מחדש מרכיביה של "הברית" בין שתי המדינות.
- להעצים את מעורבותה של יהדות ארצות הברית למען ישראל במצבים של משבר קיומי.
- לחזק את הלובי היהודי בארה"ב, ולשקל אם יש צורך לשנות את אופי הפעולות שלו כמשקל נגד ללובי היהודי ההולך וטופס מקום חשוב בעיני הממשלה.